

Tí skulu vit hava monopol

-Tað er ikki monopolinum sum so nakað er galið við. Monopolið er einasta borganin fyri føroyskum sjálvsavgerðarrætti á tryggingarøkinum. Men tað, sum er galið, er mátin soleiðis sum Tryggingarsambandið Føroyar verður rikið, innanfyri karmarnar av monopolinum skrivur Jóanes N. Dalsgaard m.a. í Sjónmarmíð í dag

SJÓNARMÍÐ

Jóanes N. Dalsgaard: -Vit eiga at hyggja nærri at, hvat tryggingartakara num veruliga tørvar

Seinastu árinu hevur við jøvnum millumbilum verið at sæð og hoyrt ónøgd í sambandi við trygging í Føroyum. Henda ónøgd hevur fyrri tað mesta snúð seg um tryggingargjöld, men eisini, og serliga í seinastuni, um framferðarhátt í sambandi við sethússtrygging. Um tryggingargjöldini hevur verið ført fram at tey hava verið ov høg, og serliga tá talan hevur verið um biltryggingar. Um sethússtryggingarnar hevur verið sagt, at tryggingarhátturin er lumpin og at fólk — tá teimum veruliga tørva endurgjald fyrri skaða av einumhøvrum slag — ikki kunnu fáa eitt oyra, tí at tey ikki hava tryggjað imóti tí ávíska skaðavoldaranum, tað verið seg vindi, regni, toru ella øðrum.

»Dekan monopol tað til«

Sum loysn á trupulleikanum hevur ofta verið ført fram, at tryggingin í Føroyum skal avmonopoliserast. Og hvør veit, kanska hava tryggingarviðurskiftini í Føroyum verið viðvirkandi til, at »monopol« í dag er eitt illavordðið orð í føroyskum. Nú er tað soleiðis, at kjakið um monopol ella ikki ofta endar í politiskt litaðum briglsli, men eitt er vist, og tað

er at trygging hava vit øll tørv á so ella so. Tí átti, áðrenn farið varð at klandrast um høgra ella vinstra, at verið hugt at hvat tryggingartakaranum tørvar.

Trygging er samanhald

Tryggja okkum gera vit fyrri at vit, um ólukkan hendir okkum, ikki skulu standa eftir á berum. At vit ikki gera hetta hvør sær, men saman í felag hevur við sær, at samlaða upphæddin at standa imóti við verður størri, og tískil lættari kann figgja miss hjá tí einstaka. Hetta er sostatt ein solidarisk — ella samhaldsfest (eisini eitt ljótt orð) — skipan, sum hevur til endamáls at verja tann einstaka. Ein skipan, har øll gjalda sín part fyrri í felag at stuðla tí, sum er fyrri óhappi, og ein skipan, har tann, sum er fyrri óhappi, verður stuðlaður av øllum hinum. Nú er tað jú tibetur so, at vit minni enn so øll nakrantíð fáa brúk fyrri at fáa útgjöldið trygging, men kortini standa vit saman, tí vit vita, at tað kann henda øll.

Frí kapping — verri sømdir

Hetta endamálið ljóðar jú so ljósareytt og hevði

eisini verið tað, um ikki vanliga ræðslan fyrri at koma illa fyrri gjørdist ein handilsvøra sum hon nú er. Tryggingarfeløg og handilsfyrirøkur, sum hava til endamáls at selja fólk figgjarliga trygd. Men eins og allar aðrar handilsfyrirøkur skal tryggingin geva vinning, ikki einans til at standa imóti við, men eisini til eigararnar at býta. Nú er eyðsæð, at eigararnir vilja hava sum mest burtúrur, t.e. so stóran vinning sum gjørligt, og tí er umráðandi at útreiðslurnar — t.e. endurgjöldini — eru so lágar sum gjørligt. Tískil fer tryggingarfyrirøkkan at leggja seg eftir ikki at tryggja tað, sum stóru vandi er fyrri at missa pening uppá, t.d. bilar og seyð. Og júst hetta er vandin, tá vit fara at tosa um frí kapping á tryggingarmarknaðinum. Tá stjórin í Fossbankanum í sjónvarpinum var spurður um teirra ætlanir viðvikjandi tryggingarvirksemi, segði hann, at tað sum teir ætlaðu at leggja seg eftir var júst lágrisiko tryggingar.

Prinsippið er gott

Sum stóðan er í Føroyum í dag, so kann tryggingin ikki nokta at tryggja t.d. bilar og seyð. Heldur ikki kann

hon nokta at tryggja fyrri fólk, sum kanska hava verið tryggingini dýr. Um hetta var eitt dømi í Danmark fyrri nokrum fáum árum síðani, tá eini hjún ikki fingi tryggjað hús síni, tí at tvær ferðir innanfyri eitt áramál vóru hús teirra brennd í grund. Hesi hjúnini vóru tryggingarfeløgnum ov dýr, úrslitið varð at tey — orsakað av frabodanaravtalu tryggingarfelaganna millum — onga staðni sluppu at tryggja, hetta sjálvsagt tí at tey vóru ein hóttað imóti profittinum. Tískil vórðu tey koyrd út í kuldán. Sama kundu vit hugsað okkum hendi í Føroyum, um frí kapping var her. Fólk í Sumba høvdu kanska ikki sloppið at tryggjað síni hús eftir ódnarveðrinum, sum verið hava, tí at Sumba er so veðurhart pláss. Neyvan er tað slíka skipan, vit ynskja okkum.

Trygging til øll

Í Føroyum hevur Tryggingarsambandið Føroyar monopol uppá tryggingar. Men hetta merkir samstundis, at Tryggingarsambandið Føroyar ikki kann nokta nokrum at tryggja á jøvnum fœti við ein annan. Tryggingin hevur ikki loyvi til at gera mun á fólk, alt eftir um tað loysir seg

at tryggja fyrri tey ella ikki. Er talan um frí kapping, so ræður hvør tryggingarfyrirøkka sjálf fyrri hvønn og hvat hon vil tryggja.

Politikarin vaskar sær um hendurnar

Hetta átti at vist, at tað ikki er monopolinum sum so nakað er galið við. Monopolið er einasta borganin fyrri føroyskum sjálvsavgerðarrætti á tryggingarøkinum. Men tað sum er galið, er mátin soleiðis sum Tryggingarsambandið Føroyar verður rikið, innanfyri karmarnar av monopolinum. Monopol er ikki tað sama sum einaræði, men tað sama sum einkarrættur. Tað liggur tí ein stór ábyrgd á teimum politisku myndugleikunum, sum geva hann einkarrætt at siggja til, at einkarrætturin ikki verður misnýttur og misrøktur av teimum, sum hava hann. Men tann neyðugi politiski viljin sýnist ikki at vera til staðar her heidur enn aðrastaðni — ólukkutið.

Undirgraving

Eitt mugu vit føroyingar gera okkum greitt, og tað er at vit vera ikki betur fyrri, um einkarrætturin til trygging verður avtíkn í Føroyum. Tann, sum kanska

verður feitari, er Tryggingarsambandið Føroyar. Ikki kann sigast annað enn at tryggingarpolitikkurin, sum fødur hevur verið seinastu árin, í stóran mun hevur borið á brá av at royna at undirgrava álit føroyinga á monopolíð. Eitt nú er framvegis ikki møgulegt at tryggja hús síni imóti øllum, uttan at tú krossar av hvørjum tú vilt tryggja imóti. Náttúrligari mátti verið um ein krossaði av tað sum hann ikki vildi tryggja imóti. Men kanska er undirgravingin tilætlað. Í sjónvarpinum fyrri ikki so langari tíð síðani segði stjórin í Tryggingarsambandið Føroya, at hann persónliga var fyrri friari kapping á tryggingarmarknaðinum, av tí at hetta gav meiri pengar til tryggingarstovnin. Áðurnevndi stjóri er sostatt leiðari av einum stovni hvørs bygnað honum ikki dámar. Við at bróta einkarrættin kann hetta enn tá skapa stjóranum nýggjar og fyrri hann meira lønandi fyriritreytir at virka undir. Meira enn so at eg hómi revin sita so hugagóðan og goyma at gæsum.

16.1.92

Jóanes N. Dalsgaard

Sosialurin — fimm ferðir um vikuna!